

Μια από τις καινοτομίες στην αξιολόγηση του μαθήματος «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» Γ΄ Λυκείου, είναι το Θέμα Γ, που προβλέπει τη σύνθεση ενός «ερμηνευτικού σχολίου» έκτασης 100-200 λέξεις σε μη διδαγμένο κείμενο και το οποίο περιλαμβάνει «την ανάπτυξη αφενός του βασικού, για τους/τις μαθητές/τριες, ερωτήματος/θέματος του κειμένου και αφετέρου της ανταπόκρισής τους σε αυτό».

- Το ερμηνευτικό σχόλιο δεν μπορεί να είναι μια απλή αναδιήγηση περιεχομένου ούτε μια παρουσίαση των γλωσσικών και άλλων επιλογών του λογοτέχνη αλλά το βαθύτερο ερώτημα/θέμα που κατά τη γνώμη μας το διατρέχει.
- Σε κάθε κείμενο, πάντως, δεν υπάρχει ένα και μοναδικό θέμα αλλά αυτό που προκρίνει ο εκάστοτε αναγνώστης, με την προϋπόθεση, βέβαια, να αναδεικνύεται από το σύνολο του λογοτεχνικού κειμένου και όχι από μεμονωμένους στίχους ή χωρία του και κυρίως να τεκμηριώνεται από κάποιες συγγραφικές επιλογές, όπως είναι τα μορφικά ή δομικά στοιχεία του κειμένου (οι γλωσσικές επιλογές, οι αφηγηματικές τεχνικές, η στίξη, η εικονοποιία, η δομή, η πλοκή, θεατρικά στοιχεία κ.ά.), τα στοιχεία περιεχομένου (τίτλος, χαρακτήρες, συνειρμοί, συγκρούσεις κ.ά.) και τα στοιχεία συγκεκριμένου (ο χώρος, ο χρόνος, η ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες, αξίες, αντιλήψεις κ.ά.), αν δίνονται στο εισαγωγικό σημείωμα.
- Πάντως, είτε είναι στην εκφώνηση του θέματος, είτε όχι, η άποψη που εκφράζεται θα πρέπει να υποστηρίζεται από στοιχεία περιεχομένου ή άλλους μορφολογικούς ή/και οργανωτικούς δείκτες. Επίσης, είναι πολύ βασικό να κατανοήσουμε ότι οι κειμενικοί δείκτες που επιλέγονται για τη στήριξη του ερμηνευτικού σχολίου πρέπει απαραίτητα να συνδέονται άμεσα με το ερώτημα / θέμα που προκρίνεται, να συμβάλλουν στην ερμηνεία του και να μην είναι αναφέρονται άλλοι που δεν σχετίζονται με αυτό.
- Σημαντικά στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη στην αξιολόγηση του ερμηνευτικού σχολίου είναι η εύστοχη διατύπωση του θέματος, με τρόπο που να συλλαμβάνει τις βασικές ιδέες και το συναισθηματικό κλίμα του κειμένου, αλλά και η σωστή χρήση της γλώσσας, το πλούσιο λεξιλόγιο και η τήρηση του ορίου των λέξεων.

Για τη συγγραφή του ερμηνευτικού σχολίου ακολουθούμε την εξής πορεία:

- Διαβάζουμε προσεκτικά το λογοτεχνικό κείμενο και παρατηρούμε κάποια «σημάδια» τα οποία αφήνει ο συγγραφέας εφιστώντας έτσι την προσοχή μας, όπως λ.χ. μια λέξη που επαναλαμβάνεται ή παρουσιάζεται σε μεγαλογράμματη γραφή.
- Σκεφτόμαστε, με βάση και τα παραπάνω, ποιο είναι κατά την άποψή μας το κύριο ερώτημα/θέμα που τίγεται σ' αυτό.
- Διατυπώνουμε το ερμηνευτικό σχόλιο παρουσιάζοντας το εύρος και το βάθος του, όπως αποτυπώνεται στο κείμενο.

- Τεκμηριώνουμε με τις κατάλληλες αναφορές στο κείμενο ή με συγκεκριμένες συγγραφικές επιλογές.
- Γράφουμε την προσωπική άποψή μας πάντοτε σε συνάφεια με το θέμα και μόνο αν μας ζητείται στην εκφώνηση.

Ενδεικτικές εκφωνήσεις του Θέματος Γ

Από τον φάκελο υλικού και τα ενδεικτικά κριτήρια:

- Αξιοποιώντας τους κειμενικούς δείκτες του ποιήματος (π.χ. εικόνες, αντιθέσεις κ.λπ.) να σχολιάσετε το θέμα/ερώτημα που πιστεύετε ότι τίθεται στο ποίημα αυτό κατά την κρίση σας. (100-200 λέξεις)
- Ποιο βασικό ερώτημα θεωρείτε ότι τίθεται στο ποίημα μέσα από την παράθεση των συνεχιζόμενων οπτικών εικόνων (Κείμενο ΙΙΙ) και πώς θα το σχολιάζατε σύμφωνα με τη δική σας οπτική; (100-200 λέξεις)
- Ποιο θεωρείτε ότι είναι το κρίσιμο θέμα που προκύπτει από τη στάση της ηρωίδας στο διήγημα (Κείμενο ΙΙΙ) και ποια είναι η δική σας τοποθέτηση έναντι μιας τέτοιας στάσης; (100-200 λέξεις)
- Ποιο είναι το ερώτημα που τίθεται στο ποίημα (Κείμενο 2), μέσω της διαλογικής μορφής που αναπτύσσεται σ' αυτό; Ποια είναι η δική σας απάντηση στο ερώτημα αυτό; (100-200 λέξεις)

Από τις Οδηγίες Σεπτεμβρίου 2019 και Ιανουαρίου 2020

- Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα/αφήγημα κ.λπ.
- Να σχολιάσετε εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνετε πιο σημαντικό.
- Ποιο είναι το ερώτημα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο; Ποια είναι η απάντηση του κειμένου/ του ήρωα κ.λπ.; Ποια είναι η δική σας απάντηση;
- Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα/αφήγημα κ.λπ.
- Ποιο είναι το ερώτημα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο “mal du depart” του Νίκου Καββαδία; Ποια είναι η απάντηση του ποιητικού υποκειμένου σ' αυτό; Ποια είναι η δική σας απάντηση;
- «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ. Χ.»: Ποιο είναι το ερώτημα που προκύπτει, κατά τη γνώμη σας, από τους στίχους 15 και 17 του ποιήματος; Αυτό το θέμα τι σημαίνει για εσάς;
- «Ένα παιδί μετράει τα άστρα»: Να παρουσιάσεις τη συναισθηματική κατάσταση του δασκάλου, όπως αυτή εμφανίζεται στο απόσπασμα. Εννοείται ότι η γνώμη σου είναι ανάγκη να στηριχθεί σε δείκτες του κειμένου.

Από το Study4exams (στο νέο κριτήριο)

- Να γράψετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο (120-150 λέξεις) για το ποίημα, εστιάζοντας στον διάλογο που αναπτύσσεται σε αυτό. (15 μονάδες)

Ενδεικτική προσέγγιση ερμηνευτικού σχολίου:

Κείμενο:

Τίτος Πατρίκιος,

ΠΑΘΗ

Ποιο πάθος λες;
Αυτό ν' αφήνεσαι ρευστός

σε κάθε ερεθισμό του χώρου σου;

Το πάθος ν' απαντάς σα στρείδι;

Το πάθος να παλεύεις με τα πάθη σου

δε λογαριάζεις;

Κι έπειτα

για ποια λευτεριά του αδέσμευτου μιλάς;

Μες στη σκλαβιά τη θέλω εγώ τη λευτεριά σου.

Μες στη σκλαβιά, που για να καταλύσεις,

αναγνωρίζεις πρώτα κι αποδέχεσαι.

(Αντιδικίες, 1955)

Θέμα Γ:

Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα. Πώς το τεκμηριώνετε;
Διαδικασία

1ο στάδιο: Προσεκτική ανάγνωση και ανίχνευση των προσδοκώμενων προθέσεων το υ ποιητή μέσα από σκόπιμες ενδείξεις.

Τι παρατηρούμε στο συγκεκριμένο ποίημα:

- Καταρχάς το β' ρηματικό πρόσωπο, που φανερώνει ένα διάλογο του ποιητικού υποκειμένου με κάποιον ή με τον εαυτό του (εσωτερικευμένος, δηλαδή, διάλογος).
- Ακολουθως, την τριπλή επανάληψη της λέξης «πάθος» στον ενικό αριθμό και δύο φορές στον πληθυντικό («Πάθη»), στον τίτλο και μέσα στο ποίημα. Είναι φανερό ότι η λέξη αυτή (στον ενικό και πληθυντικό αριθμό) αποτελεί μια σημαντική νοηματική «λαβή» του ποιήματος.
- Σκεφτόμαστε τι μπορεί να σημαίνει «πάθος» και «πάθη». Πάθος είναι ένα δυνατό συναίσθημα, μια μεγάλη αγάπη ή ενθουσιασμός για κάποιο πρόσωπο ή κάτι. Στον πληθυντικό, «πάθη», μπορεί να σημαίνει και τα «παθήματα» των ανθρώπων

- Ξανακοιτάμε το ποίημα. Υπάρχουν δύο ακόμα λέξεις (αντίθετες μεταξύ τους) που επαναλαμβάνονται: «λευτεριά» και «σκλαβιά» σε μια δεύτερη συστάδα στίχων (νοηματική ενότητα).
- Τέλος, προσέχουμε τις απανωτές ερωτήσεις για διευκρίνιση της έννοιας του πάθους και της λευτεριάς (πώς συνδέονται άραγε μεταξύ τους;) και τους δύο τελευταίους στίχους που σηκώνουν προφανώς το νοηματικό βάρος του ποιήματος.

2ο στάδιο: Κατανόηση και ερμηνεία του ποιήματος μέσα από τις παραπάνω ενδείξεις. Είναι φανερό ότι το ποιητικό υποκείμενο ζητεί διευκρινίσεις για την ουσία του πάθους («Ποιο πάθος λες;»):

- το να αποδέχεσαι όλες τις προκλήσεις γύρω σου; («Αυτό ν' αφήνεσαι ρευστός / σε κάθε ερεθισμό του χώρου σου;»)
- να κρατάς κλειστά «τα χαρτιά» σου ή –ίσως- να κλείνεσαι στον εαυτό σου για να αποφεύγεις τους πειρασμούς; (Το πάθος ν' απαντάς σα στρείδι;) ή
- να προσπαθείς να επιβληθείς στα πάθη σου; («Το πάθος να παλεύεις με τα πάθη σου»)

Ο διάλογος συνεχίζεται με νέο ερώτημα που εμπλέκει την ελευθερία. Το ποιητικό υποκείμενο ρωτάει/ αναρωτιέται αν είναι ελευθερία όταν είσαι ή νομίζεις ότι είσαι «αδέσμευτος» (από πάθη;), θεωρώντας σημαντικότερο να συνειδητοποιεί κανείς τα δεσμά του («Μες στη σκλαβιά τη θέλω εγώ τη λευτεριά σου»). Προφανώς η αναφορά στην ελευθερία σχετίζεται με τα πάθη του ανθρώπου όπως δείχνουν και οι καταληκτικοί στίχοι, όπου ο ποιητής αποφαινεται πως για να γίνει κανείς πραγματικά ελεύθερος θα πρέπει πρώτα να τα «αναγνωρίσει» και να τα «αποδεχτεί» («Μες στη σκλαβιά, που για να / καταλύσεις, / αναγνωρίζεις πρώτα κι αποδέχεσαι»).

3ο στάδιο: Διατύπωση του ερμηνευτικού σχολίου

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι το ποίημα μιλάει για τα ανθρώπινα πάθη (κάθε μορφής) τα οποία σκλαβώνουν τον άνθρωπο είτε γιατί αδυνατεί να τα συνειδητοποιήσει είτε γιατί εθελουφλεί και αρνείται να τα δει. Υπάρχουν πολλές μορφές παθών τα οποία χρειάζεται να αντιμετωπίσει, όμως, για να απελευθερωθεί από αυτά, θα πρέπει πρώτα να «αναγνωρίσει» τη σκλαβιά του και να αποφασίσει να παλέψει με τα πάθη του.

4ο στάδιο: Τεκμηρίωση με κειμενικά στοιχεία

Ήδη έγινε σαφές από το 1ο στάδιο ότι τα στοιχεία του κειμένου που υποστηρίζουν αυτή τη διατύπωση είναι:

- Ο διάλογος / μονόλογος
- Οι ερωτήσεις
- Οι επαναλήψεις (πάθος/λευτεριά/σκλαβιά)
- Το καταληκτικό δίστιχο.

5ο στάδιο: Προσωπική στάση

Στη συγκεκριμένη διατύπωση δεν ζητείται να γράψουμε τη στάση μας απέναντι στο θέμα του ποιήματος, επομένως αρκεί η διατύπωση και η τεκμηρίωσή του.

